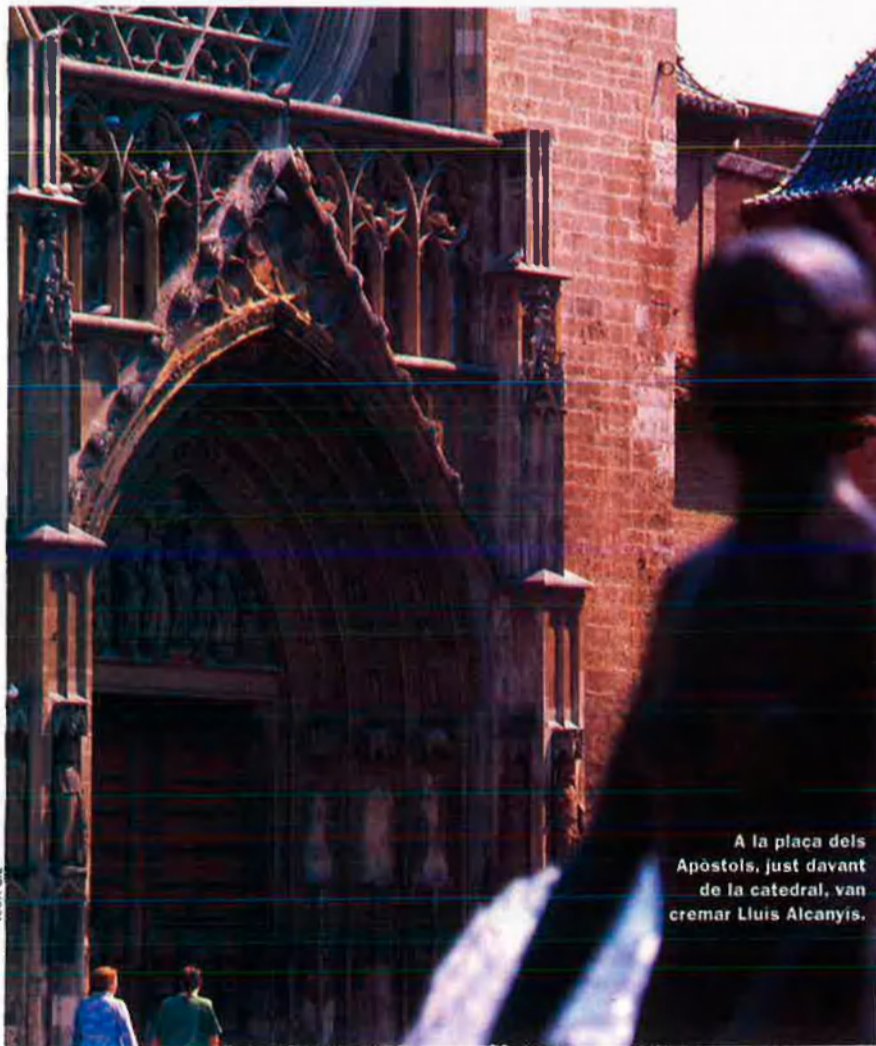

En aquestes acaballes del mes de novembre es commemorarà el 500è aniversari de la mort en la foguera de Lluís Alcanyís. En el nostre imaginari el cognom va lligat al nom de l'Hospital de Xàtiva i la seua comarca. Pocs en saben res més de la persona que va ser el primer catedràtic de Medicina que tingué la Universitat de València. Científic, metge de l'alta societat valenciana i, al mateix temps, un home capaç de fer versos que han quedat escrits en el primer llibre imprès a la península Ibèrica. A pesar de tot això, Alcanyís morí cremat per convers després de ser jutjat per la Inquisició.

Lluís Alcanyís: de la càtedra de Medicina a la foguera

A la plaça dels Apostols, just davant de la catedral, van cremar Lluís Alcanyís.

Des d'aquella sagnant injustícia sembla que la falta de reconeixement al seu mestratge i importància científica amaga tota l'obra del científic xativí. Alcanyís nasqué a la Xàtiva de la meitat del segle XV. Era fill de notari i de família d'origen jueu. S'instal·là prompte a la capital, on assolí un gran prestigi de manera ràpida. Per a Francesc Asensi Botet, pediatre i cap de la Unitat de Malalties Infeccioses de l'Hospital Infantil la Fe de València: "Alcanyís tenia una gran formació com a metge, de seguida ocupà càrrecs com el de responsable dels tribunals que concedien les llicències dels nous metges, és inspector de cirurgians ("lectura") i es converteix també en el metge de l'alta societat valenciana". Per això el 1499 esdevé el primer catedràtic de Medicina de la Universitat de València, creada per la butlla papal d'un altre xativí, Alexandre VI. El doctor Asensi Botet és un estudiós de l'obra completa d'Alcanyís, sobre el qual féu el discurs d'ingrés a l'Institut d'Estudis Catalans.

El primer llibre mèdic escrit en català. La importància de la figura de Lluís Alcanyís es justifica, des del punt de vista científic, en la publicació del llibre *Regiment preservatiu e curatiu de la pestilència*. Aquesta mena d'obres curtes s'adreçava a les autoritats i a un "gran públic" per divulgar el que s'havia de fer davant d'una epidèmia. Sabem que la tirada fou de 500 exemplars i per al doctor Asensi Botet és el primer llibre de medicina imprès i escrit en una llengua romànica: "No hi havia cap ni en castellà ni en francès ni en italià i Alcanyís en fa un en català. Descriu en la

nostra llengua una malaltia infecciosa sense encara saber de què es tractava exactament.”

Les conclusions del metge xativí són molt avançades per al seu temps: “Té clar que la pesta està en l'aire que respirem, fa recomanacions per preveure-la, com ara bullir la carn, no menjar verdures de pobles on estiga l'epidèmia ni menjar peixos de rius que han passat per pobles infectats.” Qüestions que ara ens semblen evidents però que fins la publicació del *Regiment* no havien quedat escrites.

Un humanista complet. A més de la importància del vessant científic, Lluís Alcanyís fou un home típic del Renaixement amb un aspecte també menys conegut com el de poeta. Només ens queda una de les seues poesies, la publicada en el primer llibre imprès a la península Ibèrica— l'any 1474 a València— i que són les *Trobes en Lahors de la Verge Maria*, extretes d'uns Jocs Florals on trobem noms destacats en la literatura de l'època com ara Roís de Corella, Jaume Roig, Jaume Gassull i Bernat Despuig. Curiosament, el premi quedà desert.

Delatat per una criada i cremat com a heretge. La fi del segle XV és l'esplendor del tribunal del Sant Ofici. Promogut pels Reis Catòlics a Castella, la seua mà en la nostra cultura fou una veritable epidèmia. No se'n va salvar ni aquell que havia estat metge del rei catòlic en la seua joventut i que, com tants dels seus col·legues de professió, formava part dels cristians nous (o conversos). De res serví a Alcanyís que quedara ben clar en la seua obra poètica que era molt catòlic i que s'havien de seguir les recomanacions de l'església, ni tan sols haver finalitzat el *Regiment* amb una oració.

Alcanyís i la seua segona esposa, Elionor Esparça, s'havien casat seguint els costums jueus trenta anys abans. Una criada els delatà. A partir d'aquest moment s'inicià un llarg procés contra Alcanyís i la seua dona. El metge, segurament sota tortura, reconegué pràctiques jueves d'Elionor, el que provocà la condemna a mort d'aquesta, que fou cremada el 1505. Un poc més d'un any després, falta establir si el 23 o 25 de novembre, Alcanyís fou condemnat i

cremat en la foguera en la que ara és la plaça dels Apòstols

Recordat per la iniciativa privada. “Alcanyís —diu Asensi i Botet— és el paradigma de l'intel·lectual perse-

guit, se li ha silenciada sempre per ser molest per al poder. No té ni un carrer, ni una plaça... ni tan sols un monument aquell que va ser el metge de la classe alta de la València del segle XV i el primer a ocupar la càtedra de Medicina de la Universitat de València. Es una figura maleida.”

Ara, cinc-cents anys després, si més no, a la seua ciutat d'origen, Xàtiva, es produeix un reconeixement públic més enllà d'aquell que feren en els inicis dels anys vuitanta els representants municipals quan van proposar el nom d'Alcanyís per a l'Hospital comarcal.

L'homenatge ha estat possible gràcies a l'empenta i iniciativa privada i ciutadana. En primer lloc, el llibre publicat per l'editorial Ulleye, que, segons el seu director de publicacions, Antoni López, “pretén divulgar la figura d'Alcanyís, un gran desconegut per als xativins.” El llibre inclou textos d'Agustí Ventura (cronista oficial de la ciutat), Emili Balaguer (catedràtic d'Història de la medicina de la Universitat M. Hernández d'Elx), del doctor Asensi i Botet i les obres d'Al-

aquest mes...

L'aprovació del nou Estatut ha revifat el debat sobre les diferents estratègies polítiques del catalanisme, que han inclòs històricament el federalisme i l'independentisme i que han tingut com a punt de trobada l'autonomisme. A més, la descentralització política ha consolidat a Catalunya, com ocorre també a la Gran Bretanya o al Canadà, una identitat dual o compartida.

L'Avenc
Passeig de Sant Joan, 26, 2n 1a
08010 Barcelona - Telèfon 93 245 79 21
lavenc@lavenc.cat / www.lavenc.cat

I al desembre... més història i més cultura

“Alcanyís era un humanista complet”

Agustí Ventura és el cronista oficial de Xàtiva. Ell és un dels promotors de la iniciativa privada que commemora el 500 aniversari de la mort d'Alcanyís. Ventura és també corresponsable, amb l'ara director del Museu de l'Almodí, Marià González Baldoví, que l'Hospital comarcal porte el nom del metge cremat.

QUILLERMO LUCAS

—Per què és tan desconegut Alcanyís per a Xàtiva i per a la resta del País valencià?

—Els temes de la Inquisició han estat escassament estudiats. El llibre de Jordi Ventura (*Inquisició espanyola i cultura renaixentista al País Valencià*, Premi Octubre) és de l'any 1977 i va ser editat per Tres i Quatre. En els primers anys del franquisme no se sabia que la mare i familiars de Lluís Vives havien estat condemnats per la Inquisició.

—Es pot considerar Alcanyís com un humanista complet?

—Sí. Tant exercia de poeta en les

Obres i trobes de 1474 que de metge, teòric i pràctic, i mestre de metges en la “cadira” (càtedra) de la Universitat de València, aprovada pel papa Alexandre VI. Ja és casualitat que el 1503 moria el papa i, tres anys després, fóra cremat Alcanyís.

—Quin vessant de la personalitat d'Alcanyís destaca?

—El de metge, en la teoria i en la pràctica

—Ha deixat de banda l'Ajuntament de Xàtiva la possibilitat de donar-li més relleu a aquesta commemoració?

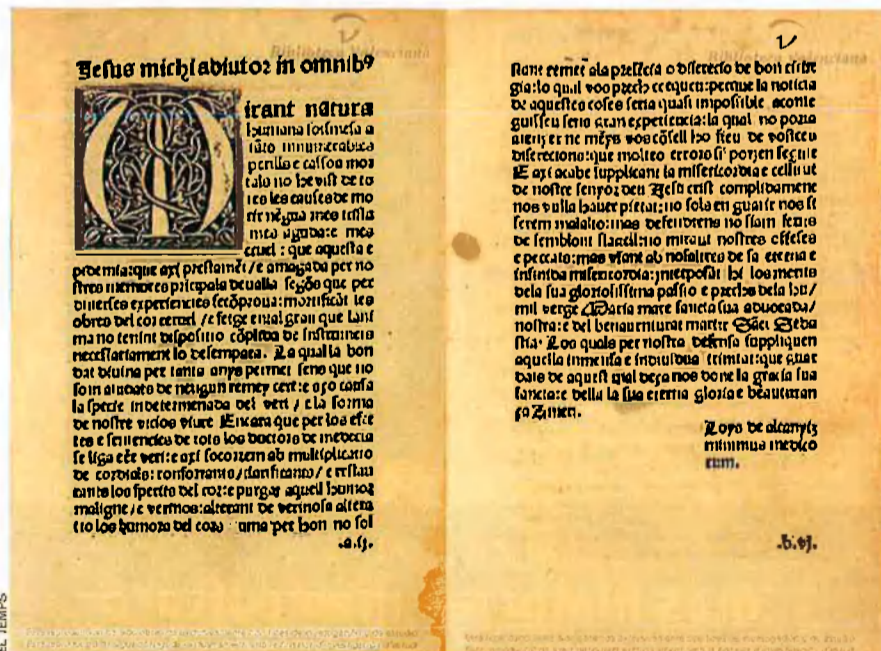
—L'Ajuntament i l'Hospital n'han estat assabentats, però fins ara la resposta ha estat el silenci.

canyís en facsímil, transcrits per Antoni Ferrando, Manuel Sanchis Guamer i Enric Miquel Prats i Benavent.

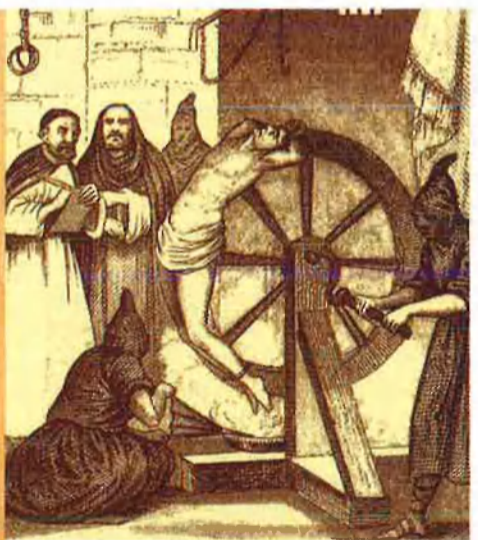
No ha estat l'única iniciativa. Diverses entitats, com ara la universitat il·licitana suara esmentada, la Universitat de València, el Consell Valencià de Cultura i l'Associació d'Amics de la Costera han organitzat durant aquest mes de novembre un cicle de cinc conferències i la presentació del llibre on es tractaran diversos temes referits a Lluís Alcanyís, la seua obra i el seu temps.

Nul·la col·laboració política. La iniciativa ciutadana no ha trobat, pràcticament, cap ressò en els representants polítics de la ciutat. La regidoria de Cultura, ha commemorat l'esdeveniment amb un fullet que acompanyava les nòmines dels treballadors de l'Hospital. Cap presència institucional en la inauguració de les conferències ni tampoc ajuda per a organitzar-les. Només, això sí, els han cedit la Casa de Cultura. Segons López “només el CVC ens ha promès que publicaran les conferències”. L'Hospital tampoc no ha fet massa per recordar la figura de l'home que li dona nom. No s'ha afegit ni a l'homenatge i tan sols ha anunciat una xarrada del president del CVC, Santiago Grisolí.

Josep Lluís Fitó

EL TEMPS

A l'esquerra, original del tractat mèdic *Regiment preservatiu e curatiu de la pesta de Lluís Alcanyís*, conservat a la Biblioteca Valenciana. A dalt, tortures de la Inquisició.